

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КЕРАМІЧНОГО КОМПЛЕКСУ ГОРОДИЩА СКЕЛЬКА ІЗ КОМПЛЕКСОМ ПІЗНЬОСКІФСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У статті досліджується керамічний комплекс городища Скелька (Херсонська область), його функціональне значення та порівняння з пізньоскіфською культурою, їх спільні та відмінні риси в господарському значенні населення.

Ключові слова: історія, археологія, кераміка, Північне Причорномор'я, Скелька, пізньоскіфська культура, городище

The article examines the ceramic complex of the hillfort of Skelka (Kherson Region), its functional significance and comparison with the Late Scythian culture, their common and distinctive features in the economic significance of the population.

Key words: history, archeology, ceramics, Northern Black Sea region, Skelka, Late Scythian culture, hillfort

Пізньоскіфська культура – одна з найбільш дискусійних тем в археологічній науці. Цим терміном називається група пам'яток, населення яких, як припускають деякі дослідники, пов'язане з культурою скіфів-кочівників, що визначило суть терміна. Впливаючи з цього, актуальністю обраної теми є дослідження типів кераміки городища Скелька, їх функціональне значення та порівняння з пізньоскіфською культурою, їх спільні та відмінні риси в господарському значенні населення. Різний тип кераміки в античному суспільстві міг виконувати різноманітні функції: бути сакральним предметом який використовували в релігійних культурах, чи то бути суто побутовою річчю. Тому, об'єктом дослідження виступає матеріальна культура городища Скелька, а саме – кераміка у комплексі з керамікою пізньоскіфської культури. Керамічний комплекс є досить різноманітним: починаючи від різних типів кераміки, закінчуючи різними формами. Предмет дослідження – вся колекція керамічного комплексу як археологічного джерела для простеження рівня культури та розвитку городища.

За результатами нашого дослідження ми знайшли 12 039 фрагментів різнотипної кераміки на городищі Скелька. Для ширшого роз'яснення варто звернутись до таблиці 1 (Керамічний комплекс з городища Скелька) запропонованої автором статті в попередній розвідці [3, с. 49].

За отриманими даними ми маємо 8 типів кераміки – товстостінна, чорнолакова, червонолакова, червоноглиняна, сіроглиняна, ліпна, будівельна та кухонна кружальна. А також ми виділяємо амфори в керамічному комплексі.

Більше всього в керамічному комплексі займають амфори – близько 77% – як основа торгівельних зв'язків. Далі це ліпна(15%) та сіроглиняна(3,4%) кераміки. Червонолакова та червоноглиняна – 1,2% та 1,3% – можемо побачити сакральний характер. Все інше – це менше 1%, і можна зробити висновки що: або дані види кераміки не були такими розповсюдженими і не займали чільного

місця в житті населення, або ж вони були досить дорогими і їх за купували з-за кордону. Більшість кераміки знайдено з культурних шарів – приблизно 80% від всієї знайденої та дослідженої кераміки [2, с. 226].

Що ж стосується безпосередньо пізньоскіфської культури, то у 50-60-х роках ХХ ст. починається надзвичайно важливий етап у вивченні пізньоскіфської культури: проводяться розкопки городищ Північно-Західного Криму – Чайки, Беяуса, Попівки. У Південно-Західному Криму з 1960 р. ведуться розкопки Усть-Альмінського городища.

Результатом цього етапу досліджень стала концепція розвитку скіфської культури, озвучена П.М. Шульцем на конференції 1967 р. Основні положення доповіді П.М. Шульца полягали в наступному. По перше, пізньоскіфська культура – це безпосереднє продовження розвитку скіфської культури, починаючи з IV ст. до н.е. та до III ст. н.е. З цього часу, на думку дослідника, у скіфів існувала державність. По-друге, формування пізньоскіфської культури проходило у степовій смузі Скіфії в умовах осідання кочівників на землю, що супроводжувалося виникненням та розвитком на Дніпрі та в Криму пізньоскіфських відкритих та укріплених поселень [1, с. 360]. І, нарешті, по-третє, культура пізніх скіфів нерозривно пов'язана з історією скіфських міських та напівміських центрів, у чому і полягає її головна відмінність від степової культури скіфів ранньої (VII—VI ст.) та середньої (V ст. до н.е.) пори. Говорячи про значну роль античної цивілізації у розвитку пізньоскіфської культури, особливо в Криму, П.М. Шульц розглядав її як культуру археологічну з двома варіантами: Дніпровським та Кримським.

Таким чином, побудована схема розвитку пізньоскіфської культури.

Пізньоскіфські пам'ятники знайдені і на Дністровському лимані, пов'язують із переселенням сюди частини Нижньодніпровського населення після гетського розгрому Ольвії [6, с. 210]. Все це призводить до висновку про те, що пізньоскіфська культура повинна привернути більше уваги, і пам'ятники треба досліджувати на ширших територіях. Аналіз проблем показує необхідність зіставлення в повному обсязі археологічних матеріалів з різних територій, де знаходяться пам'ятники, що відображають варіанти пізньоскіфської культури, тобто «Малих Скіфій», як між собою, так і з пам'ятниками, що розміщуються довкола [4, с.187].

Отже, аналізуючи статистичні дані стосовно керамічного комплексу городища Скелька з наявною інформацією щодо пізньоскіфської культури на території Північного Причорномор'я, можна сказати що в цілому схожості у типах кераміки присутні, а також слід відмітити, що у функціональному значенні також присутні спільні риси. Стосовно використання кераміки в житті – то знайдені нами фрагменти говорять про побутовий характер, а також про використання кераміки в релігійних аспектах, зокрема це стосується чорнолакової та червонолакової типів кераміки[5, с. 143].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вдовиченко И.И. Античные расписные вазы в Северном Причерноморье (VII-IV вв. до н.э.). Симферополь: Сонат, 2008. С.352.

2. Глушек И. Чернолаковая керамика из раскопок Никония 2008–2011 гг. *Материалы по археологии Северного Причерноморья: Сб. научн. тр.* 2015. Вып. 13. С. 223-228.
3. Єрьоменко В. Загальна характеристика керамічного комплексу городища Скелька. *Актуальні проблеми історії та археології: регіональний та глобальний вимір: матер. VI наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів та студентів* (м. Івано-Франківськ, 11 травня 2023 року). Івано-Франківськ, 2023. С. 48-52.
4. Козуб Ю.І. Некрополь Ольвії V–IV ст. до н. е.: монографія; АН УРСР, Ін-т археології. Київ: Наукова думка, 1974. 182 с.
5. Котенко В.В. Поселення херсонеської хори маслини у північного-західній Тавриці: монографія. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 228.
6. Папанова В. Чернолаковая керамика из семейно-родового участка некрополя Ольвии. *Старожитності Степового Причорномор'я і Криму*. Запоріжжя, 2000. Вып. VIII. С. 194-216.
Науковий керівник кандидатка історичних наук, доцентка Михайленко Г.М.